

Til lovforslag nr. L 195. Betænkning afgivet af Socialudvalget den 18. maj 1999

Betænkning

over

Forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område

(Om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten m.v. og om øget fleksibilitet i sammensætningen af koordinationsudvalg)

Udvalget har behandlet lovforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til socialministeren, som denne har besvaret skriftligt og i samråd. Som bilag til betænkningen er optrykt nogle af udvalgets spørgsmål til socialministeren og dennes svar herpå samt nogle af socialministerens kommentarer til henvendelser til udvalget.

Endvidere har udvalget modtaget skriftlige og/eller mundtlige henvendelser fra:

Advokat Holger Lindholt,
Advokatsamfundet,
Alzheimerforeningen,
De Samvirkende Invalideorganisationer,
Den Kristelige Fagbevægelse,
Det Ethiske Råd,
Egebjerg Kommune,
Fagligt Netværk Socialpsykiatri,
Fjordglimt,
Foreningen af Kommuner i Københavns Amt,
Viborg Amt og
Ældrerådet i Svendborg.

Der er af socialministeren stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med de af socialministeren stillede ændringsforslag.

Ændringsforslag

Af *socialministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 2

1) I den under *nr. 10* foreslåede affattelse af § 72, *stk. 1*, indsættes efter »jf. dog *stk. 2*« ordene: »og 3«.

2) Det under *nr. 11* foreslåede § 72, *stk. 3*, affattes således:

»*Stk. 3*. Klage til Ankestyrelsen over optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 109 e i lov om social service har opsættende virkning. Hvis særlige forhold gør det påkrævet, træffer det sociale nævn samtidig med afgørelsen om optagelsen i et særligt botilbud afgørelse om at iværksætte optagelsen straks. Afgørelsen om at ophæve den opsættende virkning kan ikke indbringes for Ankestyrelsen.«

Bemærkninger

Til nr. 1

Ændringsforslaget er redaktionelt og præciserer, at hovedreglen i retssikkerhedslovens § 72, *stk. 1*, om, at en klage ikke udsætter afgørelsens virkninger, hverken gælder afgørelser om botilbud efter servicelovens kapitel 18, som er nævnt i § 72, *stk. 2*, eller afgørelser om optagelse i sær-

lige botilbud uden samtykke efter forslaget til servicelovens § 109 e, som er nævnt i § 72, stk. 3.

Til nr. 2

Det foreslås, at en klage over en afgørelse om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke som hovedregel har opsættende virkning. Optagelse i et særligt botilbud uden samtykke er af så omfattende og indgribende karakter, at der er behov for, at klageren kan blive i boligen, indtil Ankestyrelsen har truffet afgørelse i sagen, bl.a. således at personen undgår tab af den hidtidige bolig, hvis Ankestyrelsen ændrer nævnets afgørelse. Hvis der klages over nævnets afgørelse, skal optagelsen i det særlige botilbud sættes i bero, indtil Ankestyrelsen har truffet afgørelse, og klageren eller dennes repræsentant skal derfor ikke begære opsættende virkning.

I visse situationer kan der imidlertid være særlige forhold, der gør det påkrævet at iværksætte en optagelse i et særligt botilbud straks. Som det fremgår af bemærkningerne til forslaget til servicelovens § 109 e, handler bestemmelsen om en person, der optages i et særligt botilbud, når det er absolut påkrævet for, at personen dér kan få den nødvendige hjælp, og når hjælpen ikke kan gennemføres i personens hidtidige bolig. Normalt vil den hurtige sagsbehandling og indsatsen i den hidtidige bolig betyde, at den opsættende virkning af en klage ikke får betydning for den enkelte. Men hvis der f.eks. i den hidtidige bolig også er en ægtefælle, som i en lang periode har været med til at yde hjælp til den anden, kan hensynet til denne ægtefælle betyde, at optagelsen i det særlige botilbud ikke kan udsættes yderligere.

Hvis f.eks. personen bor alene, kan der trods massiv hjælp være stor risiko for, at personen skader sig selv i den hidtidige bolig, som ikke er indrettet til de særlige behov, som er opstået som følge af personens tilstand, eller at personen er til fare for andre.

I nævnets afvejning af, hvorvidt den opsættende virkning af en klage over optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 109 e, indgår især hensynet til at forhindre den pågældende i at skade sig selv eller udsætte sig selv eller andre for fare.

Det vil typisk dreje sig om personer, der ikke (længere) har forståelse for den omhu, man i almenhed udviser ved brugen af hjemmets elektriske installationer, herunder el- og gaskomfur.

Det kan også være personer, der forlader boligen for at opsøge den tidligere tilværelse og derfor vandrer forvirrede omkring, ofte uden tanke på trafikken eller egen fysiske formåen.

Med lige så stor vægt indgår imidlertid også hensynet til ægtefælle eller andre pårørende, som lever sammen med den pågældende.

Det vil især dreje sig om tilfælde, hvor ægtefællen som følge af den pågældendes tilstand ikke magter at passe den pågældende i hjemmet, herunder tilfælde hvor den pågældende afviser at modtage ægtefællens pleje eller omsorg.

Hvis det i sådanne situationer skønnes nødvendigt at iværksætte en optagelse straks, vil det sociale nævn – samtidig med, at nævnet træffer selve afgørelsen om optagelsen – også kunne træffe afgørelse om, at en klage ikke medfører, at afgørelsens virkning udsættes, dvs. at nævnet kan beslutte, at der ikke er opsættende virkning. Hvis der er en ægtefælle i den hidtidige bolig, vil optagelsen i det særlige botilbud ikke betyde, at personen mister sin oprindelige bolig, idet pågældende ved forbedring af tilstanden altid vil kunne vende tilbage. Hvis der er tale om en enlig, vil den, der repræsenterer vedkommende, eller advokaten kunne udskyde en eventuel opsigelse af lejemål i perioden, indtil Ankestyrelsens afgørelse foreligger.

Den opsættende virkning gælder alene, hvor personen eller dennes repræsentant indbringer klagen direkte for Ankestyrelsen. Dette indebærer, at en ægtefælles eller anden nærtstående klage efter forslaget til § 109 g, stk. 3, til det sociale nævn ikke har opsættende virkning. Ægtefællen vil typisk klage over et afslag på optagelse i et særligt botilbud, hvorfor opsættende virkning ikke bliver aktuel.

Afgørelsen om at ophæve den opsættende virkning af en klage, dvs. en afgørelse om sagsbehandlingen, træffes samtidig med selve afgørelsen om optagelse i et særligt botilbud. Da der foreligger særlige omstændigheder, som gør det påkrævet at iværksætte optagelsen straks, kan en klage over nævnets afgørelse om at ophæve den opsættende virkning ikke indbringes særskilt for Ankestyrelsen.

Jørn Pedersen (S) Inger Bierbaum (S) Else Marie Mortensen (S) Karen J. Klint (S)
Grete Schødt (S) Villy Søvnal (SF) fmd. Yvonne Herløv Andersen (CD)
Anders Samuelson (RV) Pernille Rosenkrantz-Theil (EL) Erik Larsen (V)
Else Winther Andersen (V) Tove Fergo (V) Rikke Hvilshøj (V) John Vinther (KF)
Knud Erik Kirkegaard (KF) Inge Refshauge (DF) Tove Videbæk (KRF) nfmd.

Fremskridtspartiet havde ikke medlemmer i udvalget.

Bilag 1

Nogle af udvalgets spørgsmål til socialministeren og dennes svar herpå

Spørgsmål 1:

Ministeren bedes kommentere henvendelsen af 29. marts 1999 fra Ældrerådet i Svendborg, jf. L 195 - bilag 5, og oplyse, hvordan ministeren vil sikre, at diverse tvangsforanstaltninger ikke erstatter omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Svar:

De overordnede kriterier for anvendelsen af forslagets bestemmelser om tvangsmæssige foranstaltninger fremgår af formålsbestemmelsen i forslagets § 109. Hermed er det hensigten at tydeliggøre de politiske målsætninger og ideologiske forudsætninger for reglernes anvendelse.

I § 109, stk. 1, er det præciseret, at formålet med bestemmelserne er at begrænse magtanvendelsen mest muligt, sådan at det kun er de absolut nødvendige indgreb, der lovligt kan iværksættes.

Desuden er det i § 109, stk. 1, og stk. 3-5, præciseret, at iværksættelse af forslagets foranstaltninger er betinget af, at indgrebene aldrig erstatter omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand, at det forinden så vidt muligt har været forsøgt at opnå vedkommendes frivillige medvirken, samt at den mindst indgribende foranstaltning altid skal gå forud for den mere indgribende og endelig af, at magtanvendelse altid skal udøves så skånsomt som muligt.

Der er således med § 109 foretaget en klar afgrænsning af, under hvilke forudsætninger tvangsmæssige foranstaltninger lovligt kan iværksættes, og det fremgår af selve bestemmelsen, at tvangsmæssige indgreb aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

En væsentlig del af lovforslaget er derfor, at bestemmelserne om de enkelte foranstaltninger skal læses i nøje sammenhæng med formålsbestemmelsen i § 109.

Det kan tilføjes, at betydningen af formålsbestemmelsen i § 109 for reglernes anvendelsesområde vil blive præciseret i den vejledning til forslagets bestemmelser, der vil blive udarbejdet og udsendt inden lovforslaget træder i kraft.

For så vidt angår Ældrerådets betænkeligheder i forbindelse med § 109 a, skal det bemærkes, at

udgangspunktet for alle bestemmelser om tvangsmæssige foranstaltninger er grundlovens § 71, hvorefter ethvert indgreb i den personlige frihed forudsætter lovhjemmel. Der er således ikke tale om med lovforslaget at indføre et forbud mod aflåste døre med henblik på at tilbageholde beboere, idet dette allerede følger af grundlovens § 71.

Spørgsmål 13:

Ministeren bedes oplyse, om lovforslagets formulering af § 67 a, stk. 2, hvorefter kommune/amtet skal påse, om der er pårørende eller andre, der kan varetage den pågældendes interesser – herunder om der er behov for at få beskikket en værge efter værgemålsloven – vil øge de pårørendes/andres adgang til at kunne involvere sig i en voksen funktionshæmmed persons liv? I givet fald ønskes det oplyst, om ministeren i en efterfølgende vejledning/bekendtgørelse agter at beskrive sådanne forhold mere konkret, så dette samarbejde ikke tilrettelægges sådan, at det kan medføre, at den funktionshæmmedes selvbestemmelsesret tilsidesættes.

Svar:

Da den gruppe mennesker, lovforslaget omfatter, er karakteriseret ved ofte ikke at kunne tage vare på egne interesser, er et af de væsentlige principper, der ligger til grund for hele lovforslaget, i videst muligt omfang at søge at inddrage pårørende og andre nærtstående i arbejdet med den enkelte.

Erfaringen viser, at ikke alle pårørende automatisk varetager den pågældendes tarv, samt at ikke alle med nedsat psykisk funktionsevne har kontakt med pårørende. Derfor er det desuden pålagt kommuner og amter at være opmærksomme på, om der er behov for at beskikke en værge efter værgemålsloven.

Selv om samarbejdet med de pårørende og andre nærtstående således spiller en central rolle for hele lovforslaget, vil der i den vejledning, der skal udarbejdes i forbindelse med loven, blive lagt særlig vægt på at beskrive, hvordan dette samarbejde kan foregå inden for lovens rammer,

dvs. således at hensynet til den enkeltes selvbestemmelsesret ikke tilsidesættes.

Spørgsmål 14:

Ministeren bedes oplyse, i hvilket omfang der agtes udsendt bekendtgørelser, cirkulærer eller vejledninger til såvel uddybning af lovens intentioner som til vejledning i, hvordan der tilvejebringes omsorgsmæssige og pædagogiske løsninger.

Vil der i sådanne supplerende regler være en beskrivelse af:

1. Hvad der forstås ved mindsteindgreb, jf. den ny lov,
2. hvordan man på en god måde kan efterleve den nye omsorgspligt,
3. hvordan amt/kommune skal forholde sig til registrering af den anvendte magt, og hvordan de bør sikre opfølgning/evaluering for at forbedre omsorgen/behandlingen?

Svar:

Det er hensigten at udsende både en bekendtgørelse og en vejledning i tilknytning til lovforslaget, således at disse foreligger inden lovforslagets ikrafttræden.

I bekendtgørelsen vil der blive fastsat præciserende regler til udfyldning af lovforslagets generelle kriterier, herunder begrebsafklaring.

I vejledningen vil lovens formål og generelle kriterier blive gennemgået, ligesom den vil indeholde en beskrivelse af en række overordnede pædagogiske principper og arbejdsmetoder, samt eksempler på reglernes anvendelse.

I dette materiale vil også indgå en nærmere afgrænsning af mindsteindgrebsprincippet, en beskrivelse af, hvordan omsorgspligten efterleves samt retningslinjer for registrering og opfølgning af indsatsen over for den enkelte.

Spørgsmål 15:

Ministeren bedes oplyse, om der i de administrativt udarbejdede regler, som anbefalet af bl.a. Landsforeningen for Forsorgsledere, vil være krav om en ensartet registrering, så der kan ske sammenligninger mellem de forskellige behandlingstilbud?

Spørgsmål 16:

Det ønskes oplyst, om der til brug for en revision af lovforslagets § 1 i folketingsåret 2002-2003 vil være brug for en samlet evaluering af

den anvendte magtanvendelse, og derfor være brug for en central opsamling af de magtregistreringer m.v., der foretages i kommuner og amter f.eks. ved, at der for de første 2 år indsendes halvårslige statistikker med beskrivelse af udviklingen i den anvendte magt, herunder også den afledte omsorgs- og behandlingsmæssige effekt over for de enkelte personer?

Svar:

Muligheden for en ensartet registrering, bl.a. med henblik på at skabe mulighed for mere overordnede sammenligninger og central evaluering indgår i arbejdet med de administrative regler om registrering og indberetning.

Spørgsmål 17:

Ministeren bedes redegøre for, hvordan samspillet mellem psykiatriloven og lovforslaget vil være, hvis lovforslaget vedtages i den nuværende form.

Svar:

Lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien regulerer brugen af tvang i psykiatrien og omfatter i medfør af § 1, stk. 1, kun personer, der er indlagt på psykiatrisk afdeling.

Herved forstås såvel psykiatriske afdelinger og afsnit på psykiatriske sygehuse som psykiatriske afdelinger i tilknytning til somatiske sygehuse.

Derimod omfatter psykiatriloven ikke personer med ophold i et botilbud efter servicelovens kapitel 18.

Psykiatriloven finder således anvendelse i sundhedsvæsenets psykiatriske regi, mens reglerne i serviceloven om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten finder anvendelse i de sociale myndigheders regi, dvs. den private bolig og botilbud efter servicelovens kapitel 18.

Der vil derfor alene være tale om et samspil mellem psykiatriloven og lovforslaget i den fase, hvor en færdigbehandlet patient skal udsluses fra det psykiatriske system og over i det sociale system.

I denne fase påhviler det sundhedsmyndigheder og sociale myndigheder at samarbejde i forbindelse med udarbejdelsen af udskrivningsaftaler, koordinationsplaner og § 111-planer, jf. psykiatrilovens § 3, stk. 3 og 4, samt servicelovens § 111.

Bilag 2

Socialministerens kommentar til henvendelse fra Den Kristelige Fagbevægelse

Bemærkninger til henvendelse fra Den Kristelige Fagbevægelse af 27. april 1999 (L 195 - bilag 22).

Efter de gældende bestemmelser i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, § 22, stk. 1, nedsætter kommunalbestyrelsen et koordinationsudvalg, der skal samordne og udvikle den lokale forebyggende indsats for personer, der har svært ved at klare sig på arbejdsmarkedet. Kommuner kan efter lovens § 28, stk. 1, opfylde deres pligt efter § 22 ved i fællesskab at oprette et koordinationsudvalg.

I lovens § 24 er det fastsat, at udvalget skal bestå af 1 medlem udpeget af kommunalbestyrelsen blandt dens medlemmer, og følgende organisationer udpeger hver 1 medlem: De Samvirkende Invalideorganisationer, Landsorganisationen i Danmark, Dansk Arbejdsgiverforening, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Praktiserende Lægers Organisation og Arbejdsmarkedsstyrelsen. Organisationsmedlemmerne skal repræsentere den lokale organisation, afdeling eller lignende. Med L 195 foreslås, at udvalget kan bestå af *mindst* et medlem fra kommunalbestyrelsen og de nævnte organisationer.

Ved fælles koordinationsudvalg vælges medlemmerne i fællesskab af de deltagende kommunalbestyrelser efter indstilling fra organisationerne, jf. § 24. Herudover vælger hver kommunalbestyrelse 1 medlem blandt sine medlemmer. Med L 195 bliver der mulighed for, at udvalget kan bestå af flere medlemmer fra de nævnte or-

ganisationer og fra de enkelte kommunalbestyrelser.

Hvis det ikke er muligt at få udpeget organisationsrepræsentanter, kan koordinationsudvalget nedsættes med et mindre antal medlemmer. Der skal dog være mindst 4 organisationsmedlemmer i udvalget. Med L 195 præciseres, at der skal være mindst 4 organisationsmedlemmer fra forskellige organisationer.

Herudover kan kommunalbestyrelsen efter lovens § 24, stk. 3, udpege medlemmer, der repræsenterer andre organisationer eller private i lokalområdet. Formålet hermed er, at kommunalbestyrelsen ud fra lokale ønsker og behov kan supplere udvalget med medlemmer, som det ud fra udvalgets overordnede målsætning vil være hensigtsmæssigt at inddrage i arbejdet i udvalget. Der foreslås i L 195 ingen ændringer hertil.

Det er således både med den gældende lovgivning og efter ændringsforslagene i L 195 kommunalbestyrelsen, der har kompetencen til at sammensætte udvalget, herunder til at udvide den efter loven fastlagte sammensætning, såfremt det kan bidrage til at styrke koordinationsudvalgets indsats.

Med lovgivningen tilbydes de ovennævnte organisationer mulighed for at deltage i udvalgene. Der er ikke tale om nogen pligt for organisationerne til at deltage.

Kommunalbestyrelsen kan efter behov ændre sammensætningen af udvalget.

Henvendelse fra Advokatsamfundet

Folketingets Socialudvalg
Christiansborg
1240 København K
6. maj 1999

Ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Advokatrådet er blevet opmærksom på, at Dommerforeningen er fremkommet med en udtalelse om forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Om magtandvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten m.v. og om øget fleksibilitet i sammensætningen af koordineringsudvalg) – lovforslag nr. L 195.

Lovforslaget er fremsat den 17. marts 1999, uden at Advokatrådet er blevet hørt.

Advokatrådet finder det beklageligt, at Advokatrådet ikke er blevet anmodet om at fremkomme med en udtalelse til lovforslaget eller har været inddraget i det lovforberedende arbejde, selv om lovforslaget umiddelbart har betydning for så vidt angår advokaters bistand til de berørte personer. Hertil kommer, at lovforslaget tillige rejser spørgsmål om retssikkerheden ved indgreb mod den personlige frihed og adgangen til domstolsprøvelse. Dette er kerneområder, hvor advokaters medvirken – som aktive deltagere i domstolsprocessen – er af afgørende betydning.

Da Folketingets Socialudvalg ikke kan modtage bidrag efter betækningsafgivelsen den 6. maj 1999, er det ikke muligt at kommentere lovforslaget i detaljer, og Advokatrådet vil derfor alene kommentere enkelte bestemmelser og fremsætte overordnede bemærkninger til lovforslaget.

Det fremgår af lovforslagets § 109 h, at kommunen eller amtskommunen skal sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser i sager om tilbageholdelse i boligen efter § 109 c eller optagelse i

særlige botilbud efter § 109 e. Det fremgår endvidere, at advokaten modtager salær og godtgørelse for udlæg efter samme regler, som gælder i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31 i retsplejeloven.

Efter Advokatrådets opfattelse bør bestemmelsen i lovforslagets § 109 h udformes således, at det klart fremgår, at det for kommunen eller amtskommunen er en pligt at sørge for, at advokatbeskikkelse for den berørte person i alle tilfælde finder sted allerede fra det tidspunkt, hvor spørgsmålet om anvendelse af tvangsindgreb opstår.

Det er endvidere efter lovforslaget uklart, fra hvilken kreds af advokater beskikkelse skal ske, såfremt den pågældende ikke selv fremsætter ønske om en bestemt advokat. Det bemærkes i denne forbindelse, at en advokat ikke er forpligtet til at påtage sig en sag, medmindre der er tale om en egentlig retssag og den pågældende er beneficeret.

Det bemærkes endvidere, at henvisningen i lovforslagets § 109 h, stk. 2, til reglerne i retsplejelovens kapitel 31 efter Advokatrådets opfattelse ikke er hensigtsmæssig, idet retsplejelovens regler vedrører en helt anden procesførelse. Hertil kommer, at der ikke i lovforslaget er taget stilling til, hvem der skal fastsætte salæret, og hvordan der i givet fald kan klages over salærets størrelse.

Advokatrådet henstiller på den baggrund, at reglerne om advokatbistand i lovforslagets § 109 h først endelig udfærdiges efter en nærmere drøftelse herom mellem Advokatrådet og Socialministeriet.

Lovforslaget omhandler i øvrigt retssikkerheden ved indgreb mod den personlige frihed, og Advokatrådet finder det meget betænkeligt, at en

Bilag til bet. o. lovf. vedr. social service m.v.

klager efter lovforslagets § 109 k alene kan kræve en afgørelse forelagt landsretten, når der er tale om indgreb, som har karakter af frihedsberøvelse, mens øvrige indgreb ikke kan indbringes for domstolene.

Det er videre meget betænkeligt, at lovforslaget fraviger den normale adgang til domstolsprøvelse i to instanser, som er et grundlæggende princip såvel i den danske retspleje som i de lande, som vi normalt sammenligner os med. Det er således Advokatrådets opfattelse, at en prøvelse ved Den Sociale Ankestyrelse ikke kan erstatte den domstolsprøvelse, som i første instans bør

ske ved byretterne med fri adgang til anke til landsretterne, idet Den Sociale Ankestyrelse savner den nødvendige uafhængighed.

Advokatrådet henstiller på baggrund heraf, at lovforslagets § 109 k ændres, således at en afgørelse inden 4 uger kan kræves indbragt for byretten, og at byrettens afgørelse frit kan ankes til landsretten.

Endelig bemærkes, at der efter Advokatrådets opfattelse bør fastsættes egentlige processuelle regler om den administrative klagebehandling, således som det er tilfældet i sager om tvangsindgreb over for børn.

P.R.V.

Henrik Rothe

Generalsekretær for Advokatrådet

Socialministerens kommentar til henvendelse fra Advokatrådet

Bemærkninger til henvendelse fra Advokatrådet af 6. maj 1999 (L 195 - bilag 33).

Advokatrådet finder det beklageligt, at rådet ikke er blevet hørt over lovforslaget.

Det er efterfølgende Socialministeriets opfattelse, at lovforslaget burde have været sendt til høring hos Advokatrådet.

Lovforslaget bygger på rapporten fra udvalget om psykisk handicappedes retssikkerhed. Udvalget var bredt sammensat af de kommunale organisationer, de faglige organisationer og handicaporganisationer samt de relevante fagministrier, herunder Justitsministeriet.

Lovforslaget har endvidere været til høring hos Socialministeriets sædvanlige samarbejdspartnere, ligesom der har været et tæt samarbejde med Justitsministeriet om lovforslagets indhold og tekniske udformning. I dette forløb har der ikke været rejst spørgsmål om inddragelse af yderligere høringsspartnere, og Socialministeriet har derfor ikke været opmærksom på at høre domstolene, Dommerforeningen og Advokatrådet. Til yderligere orientering vedlægges Justitsministeriets notat om styrkelse af den lovtekniske ekspertise i fagministerierne, hvoraf arbejdsdelingen mellem Justitsministeriet og fagministerierne fremgår.

Det er endvidere Advokatrådets opfattelse, at bestemmelsen i forslagens § 109 h bør udformes, således at det klart fremgår, at der er en pligt for kommunen eller amtskommunen til at sørge for, at der [i alle tilfælde finder advokatbeskikkelse sted for den berørte person] allerede fra det tidspunkt, hvor spørgsmålet om anvendelse af tvangsindgreb opstår.

Socialministeriet kan hertil oplyse, at efter bestemmelsen skal kommunen eller amtskommunen sørge for, at personen under sagen får bi-

stand fra en advokat til at varetage sine interesser under en sag om tilbageholdelse i boligen eller optagelse i et særligt botilbud. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen (forslagets side 21), at advokatbistanden skal gives, når det i kommunen eller amtskommunen er besluttet at indstille, at der træffes afgørelse om magtanvendelse. Det fremgår således klart, at det er tidspunktet for beslutningen om at anvende magt og ikke tidspunktet for indstillingen.

Advokatrådet peger også på, at det er uklart, fra hvilken kreds af advokater beskikkelse kan ske, og at der ikke er taget stilling til, hvem der skal fastsætte salæret.

Socialministeriet kan hertil bemærke, at efter vores umiddelbare opfattelse er reglerne klare og giver ikke anledning til tvivl. Henvisningen til retsplejeloven svarer til formuleringen af de tilsvarende bestemmelser om advokatbistand i børnesagerne efter serviceloven, som ikke har givet anledning til tvivl. Vi vil dog gerne om nødvendigt holde et møde med Advokatrådet om kredsen af advokater og salærfastsættelse med henblik på en eventuel lovændring i efteråret.

Endelig er Advokatrådet meget betænkelig ved, at forslaget fraviger den normale adgang til domstolsprøvelse i to instanser, idet en prøvelse i Den Sociale Ankestyrelse ikke kan erstatte den domstolsprøvelse, som i første instans bør ske i byretten med ankeadgang til landsretten. Advokatrådet henstiller derfor, at Ankestyrelsens afgørelser indbringes for byretten og ikke for landsretten. Advokatrådet finder det også betænkeligt, at det alene er i forbindelse med frihedsberøvelse, at der er domstolskontrol.

Socialministeriet kan henvise til bemærkningerne til landsretternes og Den Danske Dommerforenings høringssvar.

Bilag 5

Bilag til socialministerens kommentar til henvendelse fra Advokatrådet

NOTAT

om

styrkelse af den lovtekniske ekspertise i fagministerierne.

1. Skal et sagsområde styrkes, er det en almindelig erfaring, at et egnet middel hertil er at udpege en eller flere bestemte personer til udelukkende eller som deres hovedfunktion at varetage den pågældende opgave.

Det gælder især på områder, der kræver en særlig uddannelse, indsigt og erfaring, og hvor opgaverne er af mere generel eller tværgående karakter i forhold til den bestående organisatoriske struktur.

Udarbejdelse af lovforslag er en speciel disciplin, der kræver bred juridisk uddannelse og erfaring samt en række særlige færdigheder. Det er i almindelighed en forudsætning for en høj lov-kvalitet, at denne lovtekniske ekspertise kan inddrages på et tidligt tidspunkt i det lovforberedende arbejde.

Det kan derfor anbefales, at der etableres en særlig lovteknisk sagkundskab i hvert fagministerium.

Det må bero på forholdene i det enkelte ministerium, hvordan denne sagkundskab nærmere skal etableres. Ved overvejelserne herom bør det bl.a. indgå, hvor omfattende ministeriets lovgivningsarbejde er, og om der skal henlægges andre opgaver, f.eks. vedrørende generelle juridiske spørgsmål, til den eller de pågældende personer (den lovtekniske enhed).

2. Det bør næppe være den almindelige ordning, at den lovtekniske enhed helt eller delvis udarbejder ministeriets lovforslag. Udkast til lovforslag bør således typisk udarbejdes i fagkontorerne. Den lovtekniske enhed kan selvfølgelig i den forbindelse yde bistand og vejledning.

Når der foreligger et mere færdigt lovudkast, bør dette gives til den lovtekniske enhed, der herefter foretager en gennemgang af udkastet. Gennemgangen bør omfatte de elementer, der indgår i Justitsministeriets lovtekniske gennemgang. En særlig opgave bør herudover være at

behandle spørgsmål, som ikke påses af Justitsministeriet, jf. nærmere nedenfor.

Først når den lovtekniske enhed har færdigbehandlet lovforslaget, bør det sendes til Justitsministeriet. Fremsendelsen til Justitsministeriet bør ske i god tid inden det tidspunkt, hvor lovforslaget ønskes behandlet på ministermøde.

Ved den foreslåede ordning opnås, at nye, fri-ske øjne i fagministeriet kan gennemgå lovforslaget med en generel juridisk, lovteknisk tilgang. Ordningen vil også være med til at skabe et bedre grundlag for Justitsministeriets arbejde med lovforslaget.

Rejser et lovforslag efter fagministeriets opfattelse mere vanskelige spørgsmål om forholdet til f.eks. grundloven, EU-retten eller Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, bør disse spørgsmål i almindelighed forelægges for Justitsministeriet så tidligt, at de kan være afklaret inden den lovtekniske gennemgang. Forelæggelsen bør ske gennem den lovtekniske enhed.

3. For det første foretages der en rent teknisk gennemgang af lovforslaget. Det undersøges f.eks., om lovforslaget sprogligt er affattet i overensstemmelse med de gældende retningslinjer, om opdelingen i paragraffer og kapitler m.v. er hensigtsmæssig, om bemærkningerne til lovforslaget er fyldestgørende, og om der er opstillet paralleltekster som bilag til forslag til ændringslove m.v.

Det bemærkes, at Justitsministeriet fremover i videre omfang end hidtil vil vurdere lovforslagenes forståelighed, form, sprog m.v.

For det andet foretages der en indholdsmæssig gennemgang af lovforslaget. Lovforslaget bedømmes i forhold til f.eks. grundloven, dennes grundsætninger og almindelige retsprincipper, EU-retten og centrale tværgående love, navnlig forvaltningsloven, offentlighedsloven, retsplejeloven og straffeloven. Også forholdet til generel-

le internationale menneskerettighedskonventioner vurderes i relevant omfang.

Af spørgsmål, som jævnligt opstår, kan nævnes spørgsmål om rækkevidden af bemyndigelser til den pågældende minister, spørgsmål om tilbagevirkende kraft og spørgsmål om indgreb over for borgerne, herunder om ekspropriation og husundersøgelser m.v. Spørgsmål om udformningen af håndhævelses- og straffebestemmelser er også centrale elementer i den lovtekniske gennemgang. Det samme gælder forholdet til almindelige retsplejemæssige regler og principper.

Der foretages i almindelighed ingen vurdering af, om lovforslaget er i overensstemmelse med de retsprincipper m.v., der særligt gælder på det pågældende retsområde. Det undersøges heller ikke, om et lovforslag stemmer overens med

særlige folkeretlige regler og konventioner på området.

Formålet med den lovtekniske gennemgang i Justitsministeriet er således at vurdere lovforslag i forhold til regler og principper, der ikke i første række er knyttet til det pågældende særområde, men som har en mere almindelig og tværgående karakter. Spørgsmål, der særligt er knyttet til det pågældende ministeriums eget forretningsområde, må fagministeriet, herunder den lovtekniske enhed, selv tage sig af.

4. Justitsministeriets tilbagemelding til fagministeriet bør dels kunne ske til ressortkontoret, dels til den lovtekniske enhed.

Det sidste bør navnlig være tilfældet, hvis der er tale om spørgsmål af mere generel og principiel karakter.

Bilag 6

Socialministerens kommentar til henvendelse fra Viborg Amt

Bemærkninger til henvendelse fra Viborg Amt af 4. maj 1999 (L 195 - bilag 27).

Viborg Amt rejser i henvendelsen spørgsmålet om, hvorvidt det vil være muligt at fiksere en bruger, der selv ønsker at blive fikseret, inden for rammerne af lovforslaget om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten.

Hensigten med lovforslaget er at tilvejebringe en udtømmende opregning af, hvilke tvangsmæssige foranstaltninger, der lovligt kan sættes i værk i socialt regi.

Når lovforslaget ikke indeholder bestemmelser om fiksering, er det derfor udtryk for, at foranstaltninger i form af fiksering ikke bør anvendes i arbejdet med personer med nedsat psykisk funktionsevne inden for det sociale område.

Lovforslaget skal således bl.a. ses som udtryk for et ønske om nytænkning i arbejdet med personer med nedsat psykisk funktionsevne inden for det sociale område.

Lovforslagets bestemmelser omfatter alene de tilfælde, hvor den pågældende ikke samtykker i foranstaltningen, dvs. enten aktivt modsætter sig

eller udviser passivitet, jf. forslagens § 109, stk. 2.

I de tilfælde, hvor en person, der har forståelse for indgrebet, selv anmoder om at blive spændt fast under fikseringslignende forhold, vil der derimod ikke være tale om frihedsberøvelse, som omfattet af grundlovens § 71 eller andet indgreb i selvbestemmelsesretten. Dette forudsætter dog, at fastspændingen umiddelbart vil blive bragt til ophør efter pågældendes anmodning.

Efter lovforslagets ikrafttræden vil egentlig fiksering derfor kun kunne iværksættes efter psykiatriloven.

Dette vil evt. kunne ske ved at omdefinere en konkret afdeling, således at denne omfattes af lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien.

Her er der efter § 16 i bekendtgørelsen om tvangsbehandling, fiksering, tvangsprotokoller m.v. på psykiatriske afdelinger mulighed for at fikserer patienter, der af tryghedsgrunde selv anmoder herom.

Socialministerens kommentar til høringsvar fra landsretterne og Den Danske Dommerforening

Østre og Vestre Landsrets samt Den Danske Dommerforenings høringsvar af 4. og 5. maj 1999 vedlægges.

Såvel præsidenterne for landsretterne som Dommerforeningen giver udtryk for den opfattelse, at de sager, der efter lovforslaget er adgang til at få indbragt for landsretten, bør starte i byretterne, med fri ankeadgang til landsretterne, idet man bl.a. peger på, at prøvelsen ved Den sociale Ankestyrelse ikke kan erstatte domstolsprøvelse som en form for første instans, fordi Ankestyrelsen savner den uafhængighed, der er grundlæggende for domstolene.

Socialministeriet bemærker hertil, at foruden det traditionelle socialretlige klagesystem med adgang til at indbringe klage for det sociale nævn samt til Den sociale Ankestyrelse, sikres retssikkerheden gennem forslagets bestemmelser om, at kommuners og amtskommuners beslutninger om at iværksætte lovforslagets mindst indgribende foranstaltninger skal godkendes af det sociale nævn, ligesom det er det sociale nævn, der træffer afgørelse i sager om tilbageholdelse i boligen samt om optagelse i særlige botilbud uden samtykke.

Nævnets godkendelser og afgørelser kan indbringes for Den sociale Ankestyrelse, og endelig kan Ankestyrelsens afgørelser i sager om tilbageholdelse i boligen samt optagelse i særlige botilbud uden samtykke forlanges forelagt for

landsretten efter reglerne i retsplejelovens Kapitel 43 a. Lovforslaget er udarbejdet i tæt samarbejde med Justitsministeriet, jf. min kommentar til Advokatrådets brev (L 199 - bilag 33).

Justitsministeriet og Socialministeriet har hidtil været enige i, at der hermed er taget de fornødne hensyn, der indgår i det traditionelle to-instansprincip, der ligger til grund for det danske domstolssystem, og jeg er ikke enig i Dommerforeningens opfattelse af, at Den sociale Ankestyrelse ikke skulle have den fornødne uafhængighed.

Når man sammenholder det forventede ringe sagsantal med behovet for at sikre en ensartet koordination og vejledning på landsplan, er det Socialministeriets opfattelse, at der ikke er grundlag for at ændre forslaget til § 109 k, navnlig ikke når advokatbistanden omfatter Ankestyrelsens sagsbehandling og afgørelse. Der er på baggrund af ankefrekvensen i børnesagerne skønnet en sagsmængde i domstolssystemet på 35 retssager.

Det er endvidere Socialministeriets opfattelse, at en yderligere domstolsprøvelse i form af byretssager vil forlænge sagsbehandlingstiden i disse sager, som kan medføre en forringelse af levevilkårene for den enkelte.

Denne direkte ankeadgang udelukker naturligvis ikke den almindelige adgang til, at domstolene efterprøver administrative afgørelser.

Bilag 8

Østre og Vestre Landsrets samt Den Danske Dommerforenings høringsvar af 4. og 5. maj 1999

VESTRE LANDSRET
Præsidenten
Den 04-05-99

I et brev af 28. april 1999 har Socialministeriet med henvisning til mit brev af 27. april 1999 anmodet landsretten om en udtalelse om et allerede fremsat forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten m.v. og om øget fleksibilitet i sammensætningen af koordinationsudvalg).

Socialministeriet har efterfølgende telefonisk oplyst, at eventuelle bemærkninger skal være ministeriet i hænde senest den 5. maj 1999 af hensyn til ministeriets muligheder for rettidig

oversendelse af sådanne bemærkninger til Folketingets Socialudvalg.

Den korte høringsfrist giver ikke mulighed for sædvanlig behandling af hørings sagen i landsretten.

Jeg er imidlertid bekendt med Dommerforeningens udtalelse af 4. maj 1999 og kan tiltræde den opfattelse, at lovforslagets § 109 k ændres således, at de pågældende afgørelser kan kræves indbragt for byretten, og at byrettens afgørelse frit kan ankes til landsretten i overensstemmelse med det almindelige princip om adgang til prøvelse af en sag i to instanser.

Med venlig hilsen

Bjarne Christensen

PRÆSIDENTEN FOR ØSTRE LANDSRET

Den 5. maj 1999

Socialministeriet
Departementet
Holmens Kanal 22
1060 København K.

Ved skrivelse af 28. april 1999 (Sociallovs-kontor, 2. kt. j.nr. 700-66) har Socialministeriet – efter at præsidenten for Vestre Landsret på de to landsretters vegne ved skrivelse af 27. april 1999 havde rettet henvendelse om lovforslaget – anmodet landsretten om en udtalelse om forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten m.v. og om øget fleksibilitet i sammensætningen af koordinationsudvalg) – L 195.

Det fremgår af sagen, at lovforslaget er fremsat af socialministeren den 17. marts 1999, og at Socialministeriet af hensyn til en af Folketingets Socialudvalg fastsat frist skal have udtalelsen i hænde senest den 5. maj 1999.

Jeg skal i denne anledning udtale følgende:

1) Lovforslaget indeholder bestemmelser af central betydning for retssikkerheden i samfundet og med muligt meget væsentlige konsekvenser for domstolene, herunder landsretternes, virksomhed. Landsretten finder det derfor naturligt, at den har fået lejlighed til at udtale sig om lovforslaget. For at dette skal kunne ske på sagligt forsvarlig vis, forudsætter det imidlertid, at der gives landsretten den fornødne tid – normalt 6 uger – til sagens behandling. Denne indebærer, at sagen efter fornøden forberedelse drøftes på et af de månedlige plenarmøder for landsrettens dommere. Kun derved er landsretten i stand til at medvirke til den sikring af kvaliteten i det lov-

forberedende arbejde, der var genstand for drøftelse under Folketingets formands konference herom i 1998.

Med en frist på ganske få arbejdsdage er en forsvarlig gennemgang ikke mulig.

2) Jeg kan imidlertid oplyse, at jeg er bekendt med den udtalelse, der den 4. maj 1999 er afgivet af Dommerforeningen, og jeg kan erklære mig enig i dennes henstilling om, at lovforslaget *under alle omstændigheder* ændres således, at afgørelsen inden 4 uger kan kræves indbragt for *byretten*, og at byrettens afgørelse frit kan ankes til landsretten.

3) Socialministeriet har i skrivelsen af 28. april 1999 givet udtryk for, at det vil være ganske få sager, som på landsplan vil blive indbragt for domstolene. Landsretten har ikke haft mulighed for at efterprøve rigtigheden af denne antagelse, som der – så vidt det umiddelbart kan ses – ikke nærmere argumenteres for i det materiale, der er tilgået landsretten. Jeg skal dog pege på, at det af § 109 h følger, at vedkommende person under sagen skal have bistand fra en advokat til at varetage sine interesser. Denne bestemmelse skal jeg naturligvis ikke argumentere imod, men der er grund til at understrege, at den meget muligt vil føre til, at et større antal sager vil komme for domstolene, end det antages af Socialministeriet.

En kopi af denne skrivelse sendes til Justitsministeriet.

Ziegler

DEN DANSKE DOMMERFORENING,
FORMANDEN.

Socialministeriet
Departementet
Holmens Kanal 22
1060 København K
Den 4. maj 1999
J.nr. 56/1999

Ændring af serviceloven m.v.: Frihedsindgreb over for psykisk handicappede voksne.

I brev af 28. april 1999 (Sociallovskontor, 2. kt., j.nr. 700-66) har Socialministeriet anmodet om en udtalelse om forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Om magt-anvendelse og andre indgreb i selvbestemmelseretten m.v. og om øget fleksibilitet i sammensætningen af koordinationsudvalg) – lovforslag nr. L 195.

Lovforslaget er fremsat den 17. marts 1999, uden at domstolene er hørt. Høringen nu sker på grund af en forespørgsel fra Vestre Landsrets præsident. Af hensyn til behandlingen i Folketingets Socialudvalg er fristen for en udtalelse fastsat til den 5. maj 1999.

Det er meget beklageligt, at Dommerforeningen og domstolene i det hele taget ikke har været inddraget i det lovforberedende arbejde og ikke er blevet hørt tidligere, selv om lovforslaget drejer sig om retssikkerheden ved indgreb mod den personlige frihed, hvilket er et kerneområde for domstolenes funktion i samfundet. Konkret vedrører lovforslaget også adgangen til domstolsprøvelse og har dermed umiddelbart konsekvenser for domstolenes virksomhed.

Med den helt usædvanligt korte høringsfrist er det desværre ikke muligt at kommentere lovforslaget detaljeret. Dommerforeningen fremsætter derfor kun nogle overordnede bemærkninger af retssikkerhedsmæssig karakter.

Iøjnefaldende er, at selv om hensigten med lovforslaget er at styrke retssikkerheden for de berørte, *begrænser forslaget i betænkelig grad adgangen til domstolsprøvelse.*

Med den nuværende retstilstand er området ikke reguleret, men hvis nogen mener, at deres personlige integritet er krænket, f.eks. ved et indgreb fra plejepersonale, vil den pågældende

kunne indbringe sagen for domstolene. Fremover skal dette efter forslaget kun være muligt ved indgreb, der har karakter af frihedsberøvelse, jf. forslaget § 109 k.

Ved disse de alvorligste frihedsindgreb, tvungen tilbageholdelse i boligen efter § 109 c og tvungen optagelse i særlige botilbud efter § 109 e, kan indgrebets lovlighed endvidere kun prøves i én instans, nemlig landsretten, selv om adgangen til toinstansprøvelse i øvrigt er et grundlæggende princip i retsplejen i Danmark og i de lande, vi normalt sammenligner os med. Tvangsfjernelse af børn er en af de meget få – og i øvrigt en uheldig – undtagelse fra denne regel. Den har imidlertid særlige grunde, og situationen kan ikke sammenlignes med berøvelse af den personlige frihed.

Prøvelse ved Den Sociale Ankestyrelse kan *ikke* erstatte domstolsprøvelse som en form for »første instans«, fordi Ankestyrelsen savner den uafhængighed, der er grundlæggende for domstolene. Endvidere giver prøvelse ved Ankestyrelsen typisk ikke samme adgang til bevisførelse. I de fleste sager er dette uden større praktisk betydning, men det væsentligste ved adgangen til domstolsprøvelse af frihedsberøvelse er heller ikke de mange tilfælde, hvor indgrebet er berettiget, men evnen til at opfange de få tilfælde, hvor berettigelsen kan være tvivlsom.

Eftersom Højesteret kun bør behandle sager af principiel karakter og ikke andre sager, uanset afgørelsens indgribende konkrete betydning, bør domstolsprøvelse i første instans ske ved byretterne med fri adgang til anke til landsretterne. Dette svarer også til den almindelig retsplejemæssige tendens f.eks. i Retsplejerådets overvejelser vedrørende en generel reform af den civile retspleje. Det svarer desuden til den gældende ordning efter retsplejelovens kapitel 43 a om prøvelse af administrativ frihedsberøvelse.

Dommerforeningen henstiller på den baggrund som det mindste, at lovforslagets § 109 k ændres i overensstemmelse med det anførte, således at afgørelsen inden 4 uger kan kræves indbragt for byretten, og at byrettens afgørelse frit kan ankes til landsretten.

Med venlig hilsen

Jes Schiøler.

Socialministerens kommentar til henvendelse fra Fagligt Netværk Socialpsykiatri

Bemærkninger til henvendelse fra Fagligt Netværk Socialpsykiatri af 5. maj 1999 (L 195 - bilag 30).

Fagligt Netværk Socialpsykiatri har i en udtalelse af 5. maj 1999 fremsat bemærkninger til bestemmelsen i lovforslagets § 67 a, som pålægger kommunen eller amtskommunen at yde hjælp efter serviceloven i overensstemmelse med formålet i § 67 til personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser, uanset om der foreligger samtykke fra den enkelte.

Med henblik på at styrke retssikkerheden for såvel den person, som modtager uanmodet hjælp og for medarbejderen, foreslår Fagligt Netværk Socialpsykiatri, at der skal udpeges en uafhængig personlig rådgiver med samme beføjelser som f.eks. patientrådgiverfunktionen i henhold til lov om tvang og anden frihedsberøvelse i psykiatrien.

Med lovforslagets § 67 a kodificeres den eksisterende aktive omsorgspligt, hvorefter det påhviler kommuner og amter at sørge for, at der ydes en særlig indsats over for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, som ikke kan tage vare på egne interesser.

Omsorgsplikten giver således hjemmel til at yde uanmodet hjælp og omsorg efter serviceloven, men indeholder derimod ikke hjemmel til at iværksætte tvangsforanstaltninger og andre indgreb i den personlige frihed. Disse foranstaltninger reguleres af lovforslagets § 109 og §§ 109 a-m.

Lovforslaget opstiller en række særlige retssikkerhedsgarantier i forbindelse med reglerne om magtanvendelse og andre indgreb i den personlige frihed. I disse retssikkerhedsgarantier indgår hensynet til den personlige integritet hos den, over for hvem en tvangsmæssig foranstaltning iværksættes, såvel som til den faglige ansvarlighed hos den, der iværksætter foranstaltningen, med lige stor vægt.

I §§ 109 f og 109 g, stilles således bl.a. krav om, at der inden en tvangsmæssig foranstaltning sættes i værk, foreligger den fornødne faglige

dokumentation samt de pårørendes og den eventuelle værgeres bemærkninger til foranstaltningen.

Desuden skal kommunen eller amtskommunen være opmærksom på, om der er behov for at beskikke en værge i forbindelse med optagelse i særlige botilbud uden samtykke, ligesom myndighederne skal sørge for advokatbistand i sådanne sager samt sager om tilbageholdelse.

I forbindelse med iværksættelse af uanmodet hjælp efter forslagets § 67 a, skal kommunen eller amtskommunen påse, om der er pårørende eller andre, der kan varetage den pågældendes interesser. Kommunen eller amtskommunen skal endvidere være opmærksom på, om der er behov for at bede statsamtet om at beskikke en værge efter værgemålsloven.

Alle tilfælde af magtanvendelse skal registreres og indberettes, jf. forslagets § 109 l, stk. 1, ligesom reglerne i serviceloven om udarbejdelse af planer og om inddragelse af brugeren ud fra dennes forudsætninger finder anvendelse for personer, hvor der iværksættes foranstaltninger efter reglerne i §§ 109 a-109 e, jf. § 109 l, stk. 2.

Endelig gælder de generelle regler i forvaltningsloven om partsrepræsentation i alle sager, hvori der er eller vil blive truffet afgørelse af en offentlig myndighed.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvilken instans der kan træffe beslutning om at iværksætte foranstaltninger efter lovforslagets bestemmelser, fremgår det af § 109 g, at kommunens eller amtskommunens beslutninger efter §§ 109 a, c og d, skal godkendes af det sociale nævn, mens afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke træffes af det sociale nævn, efter indstilling fra kommunen eller amtskommunen, jf. § 109 f. Der henvises i øvrigt til besvarelsen af spørgsmål 2.

For så vidt angår spørgsmålet om forholdet mellem retssikkerhedsloven og lovforslaget, omfatter retssikkerhedslovens generelle regler om de sociale myndigheders sagsbehandling også behandling af sager efter serviceloven. I §§ 109 i og j er tillige specifikt henvist til retssikkerhedslovens kapitel 9 og 10.

Om forholdet mellem patientrettighedsloven og lovforslaget skal det bemærkes, at lovforslaget omfatter ydelser i form af sociale tilbud efter lov om social service, mens lov om patienters

retsstilling omfatter personer, der modtager eller har modtaget behandling i form af undersøgelse, diagnosticering, behandling m.v. af personale inden for sundhedssektorens regi.